

اظهار نظر کارشناسی درباره:
طرح الحاق یک تبصره به ماده (۴) قانون سنجش و پذیرش دانشجو در
دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور

مقدمه

«طرح الحاق یک تبصره به ماده (۴) قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور» که در تاریخ ۱۳۹۹/۱۰/۰۸ اعلام وصول شده است؛ بنا دارد «آزمون دوره فراگیر کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور» را همانند و مستقل از آزمون‌های تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد و دکتری) صلاحیت قانونی و دائمی بخشد. این آزمون از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۹ در ۲۱ دوره برگزار شده است که برگزاری آن از سال ۱۳۹۶ به دلیل تصویب قانون فوق، وجاهت قانونی نداشته است و شورای سنجش و پذیرش دانشجو مستند به صلاحیت‌های قانونی در سال ۱۳۹۹ اقدام به لغو برگزاری این آزمون با توجه به مغایرت با «قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور» نموده است. همچنین باید توجه داشت که دانشگاه پیام نور از طریق آزمون متمرکز و هماهنگ کارشناسی ارشد هر ساله اقدام به پذیرش دانشجو می‌نماید که در سال‌های اخیر بخش عمده‌ای از ظرفیت آن خالی می‌ماند.

۱. متن طرح

ماده واحده- یک تبصره به ماده (۴) قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور مصوب ۱۳۹۴/۱۲/۱۸ به شرح ذیل الحاق می‌شود:
تبصره- آزمون دوره فراگیر دانشگاه پیام نور به صورت متمرکز توسط سازمان سنجش آموزش کشور و براساس دروس نیمسال اول دوره کارشناسی ارشد رشته تحصیلی مربوط، برگزار می‌شود.

۲. معرفی و تاریخچه برگزاری آزمون فراگیر دانشگاه پیام نور

دانشگاه پیام نور دارای پیشینه ۲۶ ساله در امر پذیرش دانشجو از طریق دوره‌های فراگیر است. پذیرش در دوره‌های فراگیر براساس مصوبات هجدهمین جلسه کمیته مطالعه و برنامه‌ریزی آزمون سراسری مورخ ۱۳۷۳/۰۹/۲۲ و پانصد و چهل و یکمین جلسه شورای گسترش آموزش عالی دولتی وزارت علوم تحقیقات و فناوری در دانشگاه پیام نور با پذیرش دانش پذیر فراگیر کارشناسی آغاز شد. پذیرش از طریق دوره فراگیر در مقطع کارشناسی ارشد نیز از سال ۱۳۸۰ آغاز و تاکنون در ۲۱ نوبت اجرا شده است. این دوره‌ها با اجرا و تحت نظارت سازمان سنجش آموزش کشور صورت گرفته است.^۱ در این روش پذیرش دانشجو، مواد درسی مورد آزمون از مواد درسی ترم اول دوره است و داوطلب پس از قبولی نیاز به گذراندن این دروس را-در صورت کسب نمره حد نصاب در آزمون- ندارد.

مشخصات طرح

دوره یازدهم - سال اول

شماره ثبت:

۳۸۹

شماره چاپ:

تاریخ چاپ:

معاونت مطالعات
فرهنگی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۷۰۱۷۵۳۹

تاریخ انتشار:

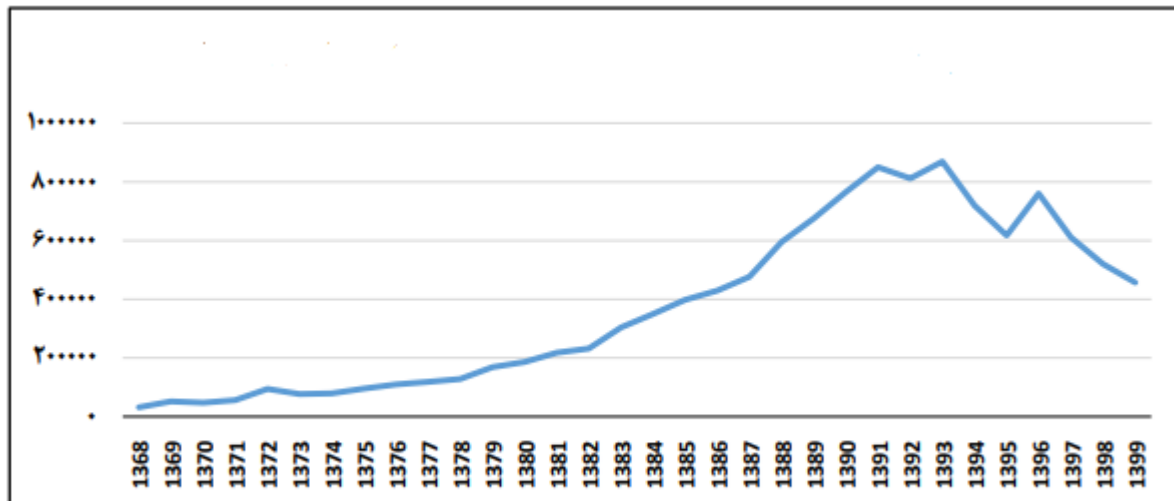
۱۴۰۰/۳/۱۰

۳. برخی اطلاعات آماری آزمون فراگیر دانشگاه پیام نور

در ابتدای پذیرش دانشجو به روش فراگیر پیام نور، ظرفیت دانشگاه‌های کشور و میزان پذیرش دانشجو بسیار کمتر از زمان کنونی و تعداد داوطلبان آزمون کارشناسی ارشد بسیار زیاد بوده‌اند. روش پذیرش فراگیر پیام نور برای کاهش فشار و رقابت کنکور در کنار سایر روش‌ها و آزمون‌های دیگر ایجاد شد. اما با گذشت زمان، از یک سو پذیرش و ظرفیت دانشگاه‌های کشور بسیار بیشتر شد و از سوی دیگر داوطلبان آزمون کارشناسی ارشد از جمله آزمون فراگیر پیام نور کاهش پیدا کردند. همان‌طور که در نمودار ۱ مشاهده می‌شود تعداد متقاضیان کنکور کارشناسی ارشد تا سال ۱۳۹۳ به حدود ۸۷۰ هزار نفر رسید. «روند کاهشی تعداد متقاضیان این آزمون از سال ۱۳۹۴ شروع و در سال ۱۳۹۹ به تعداد ۴۵۶۱۹۶ نفر رسیده است و حدود ۴۸ درصد کاهش تعداد شرکت کننده طی ۶ سال مشاهده می‌شود. از سال ۱۳۹۶ با اجرای قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور آزمون مجزایی توسط دانشگاه آزاد اسلامی برگزار نمی‌شود و تمامی متقاضیان لزوماً باید در آزمون سازمان سنجش آموزش کشور شرکت کنند. لذا در این سال کمی افزایش تعداد شرکت کننده ملاحظه می‌شود، اما در سال‌های بعد، همچنان روند، کاهشی است (نمودار ۱)»^۱.

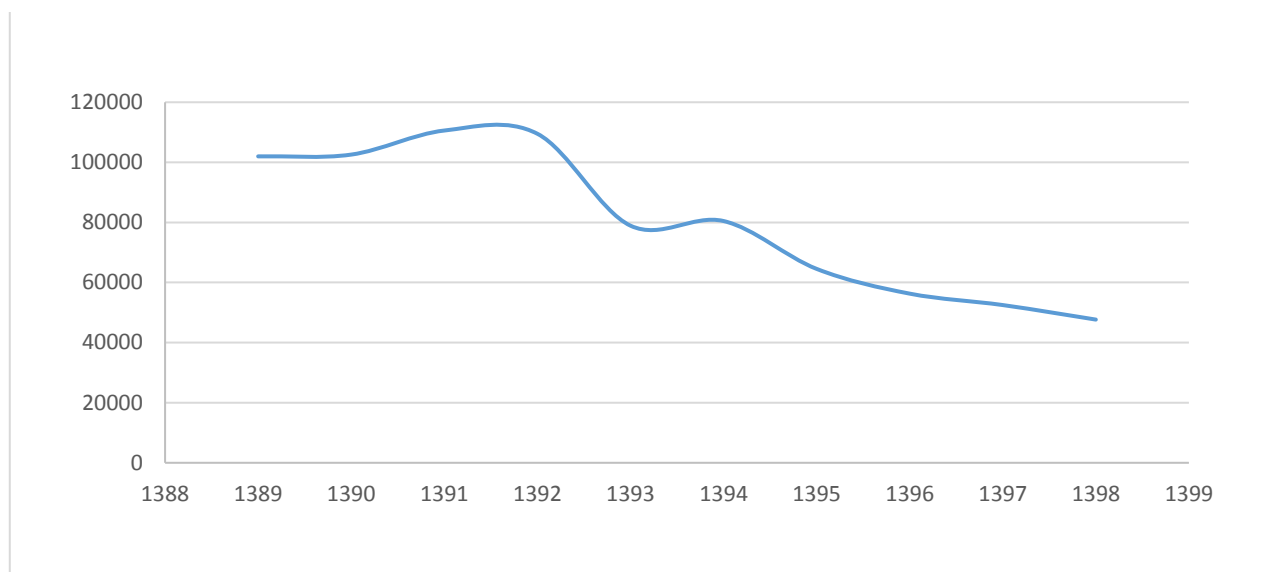
نمودار ۱. روند مجموع تعداد شرکت کنندگان در آزمون کارشناسی ارشد از سال ۱۳۶۸ تا سال ۱۳۹۹

در همین راستا بررسی تعداد داوطلبان آزمون کارشناسی ارشد فراگیر دانشگاه پیام نور طی ده سال گذشته نیز نشان‌دهنده روند کاهشی ثبت‌نام کنندگان در این آزمون است. بدین معنا که تعداد متقاضیان این آزمون در سال ۱۳۹۱ حدود ۱۱۰ هزار نفر بوه است، که در سال ۱۳۹۸ آن به کمترین میزان خود، یعنی ۴۷۶۶۸ نفر رسیده است (نمودار ۲).

۱. نامه سازمان سنجش آموزش کشور درباره «الحاق یک تبصره به ماده (۴) قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور» به شماره: ۸۳۶۲۵.

نمودار ۲. روند تعداد شرکت کنندگان در آزمون کارشناسی ارشد فراگیر پیام نور از سال ۱۳۸۹ تا سال ۱۳۹۹

در پذیرش فراگیر سال ۱۳۹۸ تعداد ۴۷ هزار و ۶۶۸ نفر برای ظرفیت حدود ۲۷ هزار نفری در ۱۸۶ رشته -گرایش به رقابت پرداختند که در ۱۰۶ رشته-گرایش آن، تعداد متقاضی بسیار کمتر از ظرفیت بوده و در یک رشته گرایش اصلاً متقاضی برای پذیرش وجود نداشته است و جمعاً ۱۵۲۳۶ نفر از شرکت کنندگان پذیرش شده‌اند. عموم رقابت در حدود ۲۰ رشته گرایش است و بجز ۱۰۷ رشته فوق در مابقی نیز رقابت علمی چندانی وجود نداشته و دلیل تعداد کم قبولی نسبت به ظرفیت نیز نبود داوطلب برای پذیرش علی‌رغم وجود ظرفیت است.^۱

آمارها نشان می‌دهد ظرفیت ۵۹ درصد از رشته‌ها در دوره فراگیر و حدود ۴۳ درصد از همان رشته‌ها در آزمون کارشناسی ارشد همین دانشگاه در سال ۱۳۹۸ خالی مانده است. شایان ذکر است که پذیرش دانشجو در تقریباً تمامی رشته‌هایی که در دوره فراگیر دانشگاه پیام نور انجام می‌شود، از طریق آزمون کارشناسی ارشد نیز صورت می‌پذیرد. به عبارت دیگر در این رشته‌ها با هر دو روش پذیرش دانشجو (کنکور کارشناسی ارشد و آزمون فراگیر) انجام شده است.

۴. بررسی کارشناسی «طرح الحاق یک تبصره به ماده (۴) قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور»

- نقاط قوت

۱. برگزاری آزمون می‌تواند موجب افزایش درآمد اختصاصی دانشگاه پیام نور شود.
۲. امکان کوتاه شدن دوره تحصیلی کارشناسی ارشد با حذف دوره دانش‌پذیری از طریق آزمون فراگیر نسبت به آزمون کارشناسی ارشد سازمان سنجش فراهم می‌شود.

- نقاط ضعف

۱. مهم‌ترین ایراد این آزمون غیر قانونی بودن آن است. مجلس شورای اسلامی با هدف ایجاد تمرکز و وحدت رویه «قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور» در سال ۱۳۹۵، شیوه سنجش و پذیرش دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی را تعیین کرده و از آزمون فراگیر و شیوه پذیرش فراگیر در این قانون نامی برده نشده است.

۱. همان.

۲. آزمون فراگیر پیام نور وحدت رویه در سنجش دانشجو بین دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و پژوهشی را از بین می‌برد. در بند «پ» «قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور» آمده است سنجش «فرایندی است که با هدف ایجاد وحدت رویه و هماهنگی در بین دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و پژوهشی، ایجاد فضای رقابتی یکسان و برقراری عدالت آموزشی برای کلیه داوطلبان تحصیلات تکمیلی از طریق آزمون، مصاحبه علمی، بررسی سوابق آموزشی و پژوهشی و فناوری انجام می‌شود».

۳. افزایش کمی و نیازسنجی نشده دانشجویان دوره کارشناسی ارشد به بیکاری دانش‌آموختگان دانشگاهی در مقاطع تحصیلات تکمیلی دامن می‌زند و منجر به تشدید مسائل اجتماعی می‌شود. همچنین از آنجایی که اغلب رشته‌های این دوره به گروه علوم پایه و فنی و مهندسی اختصاص دارد، این مهم موجب کاهش انگیزه خانواده‌ها و متقاضیان مستعد برای ورود به این دسته از رشته‌ها شده که اثر آن در کنکور سراسری قابل مشاهده است، به طوری که اغلب داوطلبان با هدف پذیرش در رشته‌های گروه علوم پزشکی در گروه آزمایشی تجربی شرکت می‌کنند و متقاضیان گروه ریاضی و فیزیک به طور چشمگیری کاهش یافته است.

۴. مؤسسات آموزشی (آزاد) تبلیغات زیادی با عنوان پذیرش بدون آزمون کارشناسی ارشد (در دانشگاه‌های دولتی) داشته و بعضاً مواردی از تخلفات جدی در آنها مشاهده شده که با دریافت مبالغی از متقاضیان، وعده پذیرش آنان را به خصوص در رشته‌هایی که امکان پذیرش در آنها بسیار زیاد است، داده و موجب لطمه به حیثیت علمی پذیرش دانشجو در مقطع تحصیلات تکمیلی شده‌اند.^۱

۵. اعتراضات مختلفی تحت عنوان تبعیض در پذیرش دانشجو توسط برخی زیرنظام‌های آموزش عالی مانند دانشگاه آزاد اسلامی و مؤسسات غیرانتفاعی به وجود آمده است و آنها نیز متقاضی پذیرش با شیوه آزمون فراگیر و استفاده از ظرفیت دوبار پذیرش دانشجو در هر سال هستند.^۲

۶. وضعیت علمی ضعیف‌تر پذیرفته‌شدگان این نوع پذیرش از لحاظ کیفی در مقایسه با پذیرفته‌شدگان آزمون کارشناسی ارشد موضوع قانون فوق‌الذکر.

مقایسه نتایج حاصل از آزمون کارشناسی ارشد با آزمون فراگیر نشان می‌دهد که سطح علمی پذیرفته‌شدگان آزمون فراگیر از حیث کیفیت آموزشی پایین‌تر بوده است. یکی از دلایل این امر این است که مواد امتحانی آزمون ورودی فراگیر از دروس دوره کارشناسی نیست و همچنین این مواد امتحانی لزوماً ارتباطی با دروس پیش‌نیاز رشته کارشناسی ارشد انتخابی ندارد و داوطلبان صرفاً مواد درسی ترم اول دوره ارشد را امتحان می‌دهند. از این جهت داوطلبان به خصوص کسانی که از رشته کارشناسی غیرمرتبط وارد دوره کارشناسی ارشد می‌شوند نیازی به مطالعه مواد درسی پیش‌نیاز و امتحان دادن آن ندارند، لذا دریافت عمیقی از مطالب رشته در مقطع کارشناسی ارشد ندارند.

با توجه به موارد فوق‌الذکر به نظر می‌رسد این طرح سه هدف متمرکز شدن آزمون فراگیر پیام نور، برگزاری آزمون توسط سازمان سنجش آموزش کشور و تعیین دروس نیم‌سال اول دوره کارشناسی ارشد رشته تحصیلی مربوط به عنوان منابع آزمون را دنبال می‌کند. علی‌رغم تصویب «قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور» در سال ۱۳۹۵ همه این موارد تا سال ۱۳۹۹ اجرا شده است. یعنی تا سال ۱۳۹۹، این آزمون توسط سازمان سنجش آموزش کشور، به صورت متمرکز و از دروس ترم اول رشته کارشناسی ارشد مربوط برگزار شده است.

نکته حائز اهمیت این است که آزمون فراگیر پیام نور مغایر ماده (۴) این قانون فوق‌الذکر می‌شود. در ماده (۴) تصریح شده است «سنجش در مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته براساس آزمون متمرکز از دروس تخصصی مقطع کارشناسی و تأثیر معدل داوطلب (در

رشته‌های مرتبط) توسط وزارتین انجام می‌شود». در واقع این طرح در صورت تصویب آزمون فراگیر پیام نور و تبعیض موجود در سهمیه پذیرش دانشجو را اعتبار قانونی می‌بخشد و وحدت رویه و حفظ یکپارچگی در نظام سنجش و پذیرش دانشجو را خدشه‌دار می‌کند. به‌علاوه در «قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور»، دوره فراگیر تعریف نشده است که در خصوص مواد امتحانی آن تبصره الحاق شود. لذا مغایر با بند «۹» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری مبنی بر انسجام و شفافیت در تقنین است. همچنین در این طرح به آزمون دوره‌های فراگیر اشاره شده در صورتی که قانون مذکور چه در عنوان و چه در متن بر دو عنوان سنجش و پذیرش دانشجو اشاره دارد. لذا عنوان آزمون در ابتدای تبصره دارای ایراد است و باید به سنجش و پذیرش دوره فراگیر اصلاح شود. سرانجام اینکه «قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور» در تبصره «۱»^۱ ماده (۵) مجری برگزاری آزمون‌های متمرکز را تعیین کرده است و نیازی به تکرار آن در این قانون نیست.

جمع‌بندی

همان‌طور که در گزارش آمده است دانشگاه پیام نور علاوه بر اینکه از روش معمول و هماهنگ با سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی کشور از طریق آزمون کارشناسی ارشد، در این مقطع دانشجو می‌پذیرد، از طریق دوره فراگیر نیز اقدام به پذیرش دانشجو در این مقطع می‌کند. این رویه پذیرش در این دانشگاه در مقطع کارشناسی ارشد از سال ۱۳۸۰ آغاز و تاکنون (۱۳۹۹) در ۲۱ نوبت اجرا شده است. این در حالی است که در سال ۱۳۹۵ «قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور» تصویب شد و در آن اشاره‌ای نیز به این نوع پذیرش در دانشگاه پیام نور نشد که خود مبین عدم برخورداری این طریقه از اعتبار قانونی لازم است. بر این اساس تأیید رویه دانشگاه پیام نور در پذیرش دانشجوی کارشناسی ارشد از طریق دوره فراگیر علاوه بر اینکه در تضاد با قانون سال ۱۳۹۵ است، در تضاد با غرض قانونگذار در ایجاد وحدت رویه و استقرار عدالت و کیفیت آموزشی در دانشگاه‌هاست. شواهد نشان‌دهنده تنزل سطح علمی محسوس دانشجویان پذیرفته شده از طریق آزمون فراگیر است.

بنابراین «طرح الحاق یک تبصره به ماده (۴) قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور» در صورت اصلاح و تصویب می‌تواند دارای تبعاتی از قرار ذیل است:

۱. تصویب این طرح موجبات ترویج فرهنگ عدم تمکین و احترام به قانون را فراهم خواهد ساخت، بدین معنا که با ایجاد رویه‌های غلط و غیر کارشناسی و غیر قانونی بستر تقنینی یک رویه غلط را فراهم می‌آورند. این امر با بند «۱۷» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری مغایرت دارد.

۲. کاهش کیفیت آموزش عالی در دوره‌های تحصیلات تکمیلی.

در صورت تصویب این طرح اشکالات آزمون فراگیر از جمله کیفیت علمی ضعیف‌تر پذیرفته‌شدگان این آزمون که به دلیل عدم ارتباط مواد درسی پیش‌نیاز دوره کارشناسی ارشد با مواد امتحانی است و اقدامات غیر قانونی آموزشگاه‌های آزاد به قوت خود باقی خواهد ماند.

۳. تناقض با عدالت آموزشی و هماهنگی در پذیرش دانشجویان کارشناسی ارشد در زیر نظام‌های مختلف آموزش عالی مانند دانشگاه آزاد اسلامی که از امکان استفاده از این شیوه پذیرش محروم هستند.

بنابراین نظر به اشکالات وارده، طرح ارائه شده از نظر کارشناسی قابل دفاع نیست و پیشنهاد رد آن داده می‌شود.

۱. تبصره «۱»- برگزاری آزمون‌های متمرکز زیر نظر هریک از وزارتین و از طریق سازمان سنجش آموزش کشور و مرکز سنجش آموزش وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برگزار می‌شود. شورا می‌تواند با لحاظ بند «ت» ماده (۱) از ظرفیت دانشگاه‌های کشور اعم از دولتی و غیردولتی در برگزاری آزمون متمرکز استفاده کند.